

י אדר א תשס"ח

08/03/2008

תיק מס' 68170

פסק דין ביניים

בעניין שבין

התובע

לבין

הנתבע

א. תמצית העובדות והתביעות

התובע והנתבע הינם מתפללים בבית הכנסת פלוני בבית שמש. באסיפת חברים שהתקיימה בחודש חשוון תשס"ח, אמר הנתבע בהתייחס לתובע שהוא "מתעסק עם קטינים". הצדדים נחלקו באיזה הקשר נאמרו הדברים.

התובע תבע את הנתבע בבית דינו של הרב קרליץ בתביעת לשון הרע. הנתבע לא רצה לדון באותו בית דין והעדיף לדון בבית דין זה. את הודעתו הוא שלח בדואר והיא הגיעה לבית הדין של הרב קרליץ לאחר המועד שנקבע לדיון. לכן הגיע התובע לדיון באותו בית דין והנתבע לא הגיע לדיון. בעקבות אי הגעתו של הנתבע לדיון בבית דין, כתב התובע מכתב שחילק לאנשים בקהילה, בו הוא טוען כנגד הנתבע שהוא נמנע מהגיע לדיון שלא כדין, ומבקש מן הקהילה לנקוט בסנקציות כלפיו בשל הפגיעה בו.

ב. טענות התובע ותביעותיו

התובע טוען שהביטוי שאמר הנתבע כלפיו, מיחס לו קשר אסור ואף פלילי עם קטינים. בדברים אלו היה עלבון והוא פוגע בשמו הטוב באופן חמור. לטענתו, לאחר האירוע פנו אליו אנשים שלא היו באסיפה, ושאלו אותו לפשר העניין.

הדבר מוכיח, לטענתו, שהפגיעה והלשון הרע חרגו מתחום אותם אנשים שהיו באסיפת החברים, אשר מנו כ-25 איש, אל עבר כלל הקהילה.

התובע מסביר, שיש לו קשרים לימודיים עם נערים בבית הכנסת. הוא התמחה בתחום טעמי המקרא, והוא אחראי על קריאה בתורה של נערים. כמו כן, יש נערים שהוא לומד איתם בחברותא. מאז שנפצע לפני כחמש שנים והפסיק לעבוד, הוא מקדיש את עיתותיו להתנדבות וללימוד.

לטענתו, כל הקשרים שלו עם הצעירים הם בהסכמת הורי הנערים, וחלק מן הנערים אינם קטינים כלל, אלא בני שבע עשרה ומעלה.

בעניין המכתב אותו כתב לאחר הדיון בבית דינו של הרב קרליץ, הוא מסביר שהיה מאוד פגוע, ולא ידע שהנתבע שלח מכתב בו הוא מודיע על נכונות ללכת לבית דין אחר. פגיעותו הרבה גרמה לו לכתוב את המכתב באופן מיידי לאחר הדיון. לאחר מעשה, הוא אכן מבין שטעה ומתנצל על הצגת התובע כמי שסירב לדין תורה.

עם זאת, לטענתו אין מקום כלל לדמות את הפגיעה בו, כאשר הוצג כמי שיש לו קשרים אסורים עם קטינים, שהיא חמורה ביותר ועדיין כואבת לו, לבין הפגיעה בנתבע בכך ששמו כמי שסירב לדין תורה שהיא קלה ממנה בהרבה.

הסעדים אותם מבקש התובע הם :

התנצלות של הנתבע בפני הרבים בשעה שהרב דורש בערב שבת.
פרסום התנצלות בכתב למשך שבועיים בלוח המודעות בבית הכנסת.
פיצוי כספי של 10,000 ₪.

ג. טענות הנתבע

לטענת הנתבע, אכן אמר את הדברים המיוחסים לו, אך הם פורשו על ידי התובע שלא כדיון. לטענתו, הקשר הדברים היה, שהתובע איים באסיפה שיכתוב מכתב תלונה כלשהו, ועל כך הוא השיב – "לפחות כאשר הוא כותב את המכתב, הוא לא מתעסק עם קטינים". לטענתו, כוונתו בביטוי זה היתה, שהתובע עוסק בבית הכנסת באופן אינטנסיבי בשיחה ובקשר עם קטינים, במידה שאינה רגילה ועל כן גם אינה ראויה. לעומת זאת, הוא כלל לא התכוון לייחס לתובע כל קשר אסור. לטענתו, פרשנות זו ברורה לכל חברי הקהילה, אשר מכירים את הנתבע ואת אורח התנהגותו וקשריו עם הצעירים. עם זאת, לטענתו, מאז האירוע שמע שמועות שלטענתו דורשות בדיקה, ביחס לקשריו של התובע עם נערים צעירים בתקופת פציעתו. כמו כן, לטענתו נודע לו לאחרונה, שהתובע סולק מבית כנסת אחר לפני שנים רבות בשל קשריו עם ילדים.

בעניין המכתב שבו נטען שהוא סרב להגיע לדין תורה, הוא טוען שיש כאן הוצאת שם רע בלא כל עילה ושנושא של דין תורה הוא ערך חשוב אצלו ואצל משפחתו ולכן ההאשמה הזאת היא חמורה מעקיצתו לתובע על קשריו עם בני נוער.

הנתבע דורש בגין מכתב זה 50,000 ₪.

עוד טוען הנתבע, שהתביעה בשל פגיעה בשמו הטוב של התובע אינה יכולה להתקבל, שכן אין לתובע כל שם טוב בקהילה, על כן בוודאי לא פגע בשמו הטוב. לעומת זאת, טוען הנתבע ששמו שלו שם טוב הוא, ועל כן הוא כן נפגע ממכתבו של התובע שהופץ בציבור.

משרד ראשי: רח' ברוריה 2 / פינת ר' חייא Main Office: 2 Brurya St. corner of Rav Chiya St.

ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Jerusalem 91080 עמותה רשומה מס' 580120780 עמוד 2 מתוך 11
טל' 02-5371485 פקס 02-5379626 Fax 02-5379626 www.erezhemdah.org
beitdin@erezhemdah.org

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

לאחר הדין הגישו התובע והנתבע חומרים נוספים לבית הדין. התובע ביקש לתמוך את הלגיטימיות של פעילותו בבית הכנסת עם הנערים. הנתבע ביקש להפריך טענות אלו, וכן לתמוך את טענתו בדבר שמו הטוב בבית הכנסת.

דין

ד. בושת דברים והוצאת שם רע

על פי עיקר הדין, המבייש חברו בדברים בלבד, פטור. וכך נפסק בשו"ע חושן משפט סימן תכ סעיף לח:

רקק בחבירו, חייב. אבל רקק בבגדיו, או שביישו בדברים, פטור;

עם זאת, פוסקי הדורות התייחסו בחומרה לפגיעה בכבודו של אדם, וכך כתב הבי"י סימן תכ:

כתב רב שרירא גאון המבייש את חבירו בדברים מנדין אותו עד שיפייס המבוייש כראוי לפי כבודו.

כך כתב הרא"ש בפרק החובל (סי' טו) בשם רב שרירא (תשוה"ג שע"ת סי' ח) וכתב עליו ומסתברא דיותר בושת דברים מבושת של חבלה דאין דבר גדול כלשון הרע ודבה שאדם מוציא על חבירו עכ"ל.

וכן כתב עוד הרא"ש בכלל ק"יא (סי' ט) וז"ל שנו חכמים (ב"ק צא). ביישו בדברים פטור אמנם נהגו בכל מקומות ישראל לעשות תקנה וסייג לדבר כפי בעלי לשון ולקנוס המבייש הכל לפי הענין וכן יעשו בית דין בכל ענין לפי הראוי הכל לפי המבייש והמתבייש עכ"ל:

וברמב"ם, פרק ג' מהלכות חובל ומזיק ה"ה, לאחר הדין שבושת דברים פטור, כתב:

ויש לבית דין בכל מקום ובכל זמן לגדור כפי מה שיראו.

וכן נפסק בשו"ע (שם):

ויש לבית דין בכל מקום ובכל זמן לגדור כפי מה שיראו. ויש אומרים שמנדין אותו עד שיפייס המבוייש.

הגה: וי"א דמכין אותו מכת מרדות (בי"י סי' א' בשם מרדכי פרק הזהב).

והמוציא שם רע על חבירו, הוי בכלל המבייש בדברים (פסקי מהרא"י סי' רי"ב ות"ה סימן ש"ז).

ה. תוכן הביוש או לשון הרע

הרמ"א הביא מחלוקת הפוסקים, מה הדין כאשר אדם יכול לתרץ דבריו ומבקש לפרשם באופן שאין בו לשון הרע:

האומר לחבירו: פסול אתה, י"א דיכול לתרץ דפסול משום קורבה קאמר ואין זה ביוש (מהרי"ו סימן נ"ט /כ"ח/). ויש חולקין (מהר"ם מריזבורג).

בחוות יאיר (סימן ס"ה), קבע שהכלל הוא, כפי הכרעת המהרש"ל (בבא קמא, סימן נב), ש"הכל הולך אחר לשון השומעים".

ולעניין ביוש שאין בו לשון הרע, כתב המהרש"ל (ים של שלמה בבא קמא פרק ח סימן מב) ומ"מ אם המתחיל אמר לו טמא מטומא, או עזות פנים, או נבל, או שקרן, או זיפן, או ריק, בכל אותם הדברים אין בהן דין הוצאת שם רע, רק שמוטל על נשמת המחורף לפייסו. אבל אין כח ביד ב"ד לכוף אותו, אם לא שמורגל בכך, לבייש הבריות, או משום גדר וסייג, כאשר כתב הרא"ש לעיל.

וכן הכריע בחוות יאיר:

טמא מטומאה, ריק, שקרן, זיפן, נבל, עזות פנים, חצוף - אין בהם דין בושת ע"פ הדין רק לצאת ידי שמים או משום מיגדר מילתא.

דהיינו, לדוגמה, אם אדם יצעק על חברו בצורה פוגענית ויכנה אותו בכינויי גנאי, אך לא יתלה בו דופי של פסול שעבר עבירה מסוימת, אינו בדין 'בושת דברים', שהמנהג "מעיקר הדין" לעונשו כאמור בשו"ע. ונראה שיסוד הדברים הוא שהסיבה לחיוב ממון בבושת דברים היא מן הסברא שכתב הרא"ש בפסקים (הדברים הובאו לעיל): "ומסתברא דיותר בושת דברים מבושת של חבלה דאין דבר גדול כלשון הרע ודבה שאדם מוציא על חברו". סברא זו נכונה ביחס ללשון הרע והוצאת דיבה, אך לא בהכרח ביחס לביוש שאין בו לשון הרע. בנוסף, מסתבר שהחומרא בלשון הרע על פני ביוש היא שבלשון הרע עובר משום "לא תלך רכיל בעמך".

לעומת זאת, מדברי הרא"ש בתשובה והרמב"ם שהבאנו לעיל, שבסיס החיוב הוא סמכותו של בית הדין 'לגדור גדר', משמע שאין להבחין באופן חד בין סוגי הביוש, והכול לפי הצורך. אך ההבדל הוא, שדברי הרמב"ם יוצרים אפשרות היוצאת מגדר הדין הבסיסי, ואינה מבוססת על זכויותיו של המבויש אלא על הצורך לקיים חברה מוסרית. על כן, בית הדין יחייב בביוש רק אם יש צורך "לגדור". על כן הכרעת החוות יאיר היא, ש"מן הדין", מחייבים רק בלשון הרע, אך שלא מעיקר הדין, ניתן לחייב גם בביוש, וזאת על פי הרמב"ם.

נראה להוסיף ולהסביר, שחכמים לא הרחיבו את הענישה על כל התנהגות לא ראויה בין אדם לחברו, אלא רק על פגיעה חמורה שתולה בנשוא הדברים פגם אישי חמור, אך על עצם הבושה לא ראו הפוסקים לענוש בידי אדם. הרי אי אפשר לנהל חברה מתוקנת כאשר כל אמירה לא ראויה יכולה להפוך לעילה לתביעה משפטית.

חשוב לציין, שגם בביוש שאין בו לשון הרע, כמובן קיימת חובה אישית לפייס את חברו ולרצות אותו, וכפי שפסק הרמב"ם בהלכות תשובה, (ב, ט) "אבל עבירות שבין אדם לחברו... אפילו לא הקניט את חברו אלא בדברים, צריך לפייסו ולפגוע בו עד שימחל לו".

מדברי המרש"ל (ים של שלמה בבא קמא פרק ח סימן נב) עולה, שהחיוב הוא גם ברמיזה על חשד בעבירה, ולא רק באמירה חד משמעית שפלוני חוטא, שכך כתב: והיכא שיצא קול על אשה שזנתה במקום אחר, ששמה סוריא, או טבריא, וקרא אח"כ לזה האשה סוריא או טבריא. ואמר, לא כוונתי לזה החרוף. נראה, מאחר שיצא כבר הקול עליה, שהיא נחשדת באותה מקום, א"כ הוה כאילו אמר לה להדיא. דהא עיקר הטעם מחמת ביוש הוא, וכבר נתלבנה ונתביישת ברבים. דהיינו, למרות שאין ידע ברור שפלוגית זינתה, אזכור שם המקום, הרי הוא בכלל בושת דברים כזו שהמנהג לחייב בה בפיצוי, כיוון שיש בדבר ביוש.

ו. התייחסות לביטוי הפוגע בענייננו

לטענת התובע, משמעות הביטוי שנאמר על ידי הנתבע, ייחוס של מעשים אסורים. הנתבע טען שתוכן דבריו הוא ביקורת על התנהלות מוכרת של התובע – קשר רב עם צעירים – אך לא ייחס לו מעשים אסורים. לפי דברי הנתבע, לא רק שאין בדברים משום לשון הרע, אלא לכאורה אין בהם גם משום בושת כלל.

לדעת בית הדין "מתעסק עם קטינים", הוא ביטוי פוגע, שכפי שהוא מתפרש בלשון סתם בני אדם, מטרתו היא לייחס זיקה למעשים אסורים אלא רק למעשים המותרים על פי דין. בשפה המדוברת – התעסקות עם ילדים – ובמיוחד בהקשר ביקורתי, רומז באופן עבה למעשים אסורים. כל שכן הדברים, כאשר השימוש הוא במילה 'קטינים' – רומז לעניין המשפטי שנעשה בו שימוש לעניינים פליליים חמורים. על כן, המשמעות העולה מהביטוי "מתעסק עם קטינים", שונה בתכלית מהמשמעות העולה מביטוי "מנדנד לצעירים".

כך הדברים גם ביחס למי שמכיר את התנהלות התובע בבית הכנסת, ואנו לא מקבלים את הטענה שכיוון שהדברים נאמרו למתפללי בית הכנסת, כולם ידעו שהכוונה היא לקשר הידוע עם הצעירים. יש להוסיף שהעובדה שהנתבע נמנע מלהבהיר את דבריו כלפי השומעים והציבור אחרי שנודע לו שלפחות חלק מהאנשים פירשו את דבריו במשמעות החמורה, מחזקות את רצונו שהדברים יתפרשו כגנאי הרומז לחשש איסור ממש.

הנתבע אמר בבית הדין, שלאור ההתנהגות הגלויה שלדעתו אינה נורמטיבית, אכן יש בליבו חשדות אותם הוא מברר ביחס להתנהגות שאינה רק בגדר 'לא רגיל', אלא גם בגדר האסור. הדברים מטים את הכף עוד יותר לכך שסגנון דברים אלו נועד לרמוז לאפשרות של מעשים אסורים.

מאידך, בסגנון דברים זה, שנאמר כאמירה עוקצנית, ובהקשר הדברים בנדון דידן, מסתבר שהשומע אינו חושב שאומר הדברים יודע כי נשוא הדברים אכן נוהג בדרך של איסור, אלא מטרת הדברים היא להעלות חשדות כנגדו על בסיס עובדות שידועות למתפללים, ובכך לפגוע בו. דהיינו, יש כאן פגיעה בייחוס מעשים אסורים, אך בהקשר כזה שהשומע הרגיל מבין שאין לאומר הדברים ביסוס קונקרטי. דהיינו, יש כאן פגיעה בכך שמיחסיים זיקה וחשד למעשי איסור, למרות שלא נראה מתוך דברים בסגנון

משרד ראשי: רח' ברוריה 2 / פינת ר' חייא Main Office: 2 Brurya St. corner of Rav Chiya St.

ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Jerusalem 580120780 עמותת רשומה מס' 580120780 עמוד 5 מתוך 11
טל' 02-5371485 פקס 02-5379626 www.erezhemdah.org Tel 02-5371485 Fax 02-5379626
beitdin@erezhemdah.org

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

זה, כאילו האומר מודע לעובדות חמורות. יש גם מקום לציין, שהנתבע במקורו דובר שפה זרה, וקיימת האפשרות, שלא הבין את עומק החומרה של הסגנון בו נקט.

על כל פנים, אסור היה לנתבע לומר את הביטוי שנאמר במסגרת הקהילתית של אסיפת חברי העמותה. אם היה בליבו של הנתבע חשדות כנגד התובע, היה עליו לטפל בדבר בדיסקרטיות מול אנשים שמסוגלים לקדם את הבטחת שלום הילדים, ובמידת הצורך, לפנות לגורמים מוסמכים לבירור העניין.

ז. לשון הרע, בתגובה ללשון הרע

התובע טען, בהתייחס לתביעה שכנגד, שהוא היה פגוע ביותר, ודבר זה גרם לו לתגובה מיידית לכך שהנתבע לא הגיע לבית הדין וכתיבת המכתב שיש בו הצגת הנתבע כסרבן דינא. יש לדון האם העובדה שהדברים נעשו כתגובה, ובמצב של פגיעות, פוטרת את הנתבע מאחריות.

כתב המרדכי בהגהות קדושין וכן נפסק ברמ"א חושן משפט סימן תכא סעיף יג:

אם התחיל האחד, השני פטור, שיש לו רשות לשני לחבול בו כדי להציל עצמו. וכן הוא לענין גידופים וביושים, המתחיל פורע הקנס (הגהות מרדכי דקידושין).

דהיינו, יש מצבים שאם אדם הגיב לפגיעה בו, יש לחייב רק את המתחיל, ולא את המגיב. בפוסקים עולים שני שיקולים המתירים תגובה, או לפחות פוטרים מחיוב: הראשון הוא תגובה למטרת הצלה. טעם זה שייך בנוק פיזי בשעת קטטה. ובנוסף, מובא טעם נוסף, והוא שיש לפטור אדם שפועל מחמת שהוא נפגע, ומגיב "כי יחס לבבו". טעם זה מובא ברמ"א (שם) בענין גידוף מילולי שבא בתגובה להכאה פיזית:

המכה חבירו, וחבירו קראו ממזר, פטור, שנאמר: והיה כי יחס לבבו וגוי' (דברים יט, ו).

לכאורה טעם זה, שייך כמובן גם בגידופים וביושים' הדדיים, כמובן.

אך בים של שלמה, מבואר, שרק בתגובה להכאה יש את הפטור של "כי יחס לבבו", אך בגידופים הדדיים, אין פטור זה. אלא שאם כנגד מילת גנאי אחת, הגיב השני במילת גנאי אחת – אז יש "לקזז" את התביעות: "לפי הנראה, הראשון מחויב יותר לבקש כפרה עליו, ולפייסו. אם רוצה להיות יוצא ידי שמים, מן השני, דלבא מירתח רתח".

ומטעם נוסף אין פטור בנדון דידן, שכן אם חלף זמן, אין הצדקה ופטור על התנהגות שכזו. ובחוות יאיר (סימן סה), קצב את הזמן:

המשך זמן ד'כי יחס לבבו' בהכאה שאין בו חבלה והוי רק צער לפי שעה זמנו עד הלילה כי שינה מפיגה כעסו.

ובהמשך הדברים העלה החוות יאיר אפשרות, שגם ביום המחרת עדיין קיים טעם זה.

בכל אופן בנדון דידן, שהמכתב יצא פרק זמן של כשלושה שבועות לאחר האירוע הראשון, אין פטור של "כי יחס לבבו".

עם זאת, אין הצדקה לדון את פעולתו בחומרה יתרה, שכן היא נעשתה במסגרת מאמציו לנקות את שמו בעניין העלבון שהטיח בו. כמו כן, אין להשוות את העלבון בהאשמות התובע את הנתבע לעלבון שיש בחשדות אותם העלה הנתבע על התובע.

ח. סמכות בית הדין לחייב בתשלום

למרות שמעיקר הדין אין תשלום ממון בבושת דברים, כפי שראינו בשו"ע, הפוסקים איפשרו הטלת סנקציות של נידוי עד שירצה את חבירו ומלקות על עבירה זו. כיום אין מנדים, ואין מלקים את העובר על דברי התורה. מצאנו בפוסקים שהיה מנהג בישראל לחייב ממון על בושת דברים, וכך גם הרא"ש בתשובותיו (כלל קא סי' ט):

וכך שנו חז"ל: ביישו בדברים, פטור. אמנם נהגו בכל מקומות מושבות ישראל לעשות תקנה וסייג לדבר, להטיל חכה בפי בעלי לשון, ולקנוס המבייש, הכל לפי הענין; וכן יעשו בית דין, בכל ענין לפי הראוי, הכל לפי המבייש והמתבייש.

וכן המהרש"ל בים של שלמה (בב"ק סימן מט), דן בפדיון המלקות בתשלום כספי. מקור נוסף לחיוב, הוא סמכות כללית של בית דין של תורה, לקנוס משום מגדר מילתא. וכן נפסק בשו"ע (חוי"מ ב, א):

כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בארץ ישראל, אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה), היו דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש... וכל מעשיהם יהיו לשם שמים; ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוס בית דין עליהם.

מדברי הרא"ש והמהרש"ל משמע שחיוב הממון על בושת דברים, נהג כדבר שבשגרה. וכן נפסק בשו"ע סימן תכ סעיף לח:

ויש לבית דין בכל מקום ובכל זמן לגדור כפי מה שיראו. ויש אומרים שמנדין אותו עד שיפייס המבויש. "

לבית דין זה, ניתנה על ידי הצדדים שחתמו על הסכם הבוררות, סמכות רחבה להכריע בסכסוך: "על פי הדין או לפשרה, לפי שיקול דעתו" של בית הדין. במסגרת הפשרה לבית הדין אפשרות לכפות חיוב ממון גם כאשר לאדם יש חובה לרצות את חבירו. על כן, לבית הדין סמכות לחייב ממון על בושת דברים. עם זאת, על בית הדין להפעיל סמכות זו בשיקול דעת.

ט. התנהגותו של התובע בבית הכנסת

בין הצדדים נטשה מחלוקת, האם התנהגותו של התובע בבית הכנסת וקשריו עם הילדים הם בטעם ובגבול הנכון וממוקדים בלימוד תורה וקריאתה בטעמיה, או שהם יוצאים מגדר הרגיל והראוי, כך לטענת הנתבע.

לדעת בית הדין, בנדון דידן אין השלכה לשאלה זו על ההכרעה: אף אם התובע בקשר הדוק מדי עם הילדים לדעת חברי הקהילה, אין הצדקה לדיבור שמבזה אותו. את הטיפול בבעיה קהילתית כזו יש לפתור בדרכים הקהילתיות המקובלות – פניה למנהיגות הקהילה ובראשם לרב הקהילה. כפי שהסכים גם התובע בדיון, אם ח"ו יש חשש להתנהגות אסורה, יש לטפל בכך בדרכים באמצעות משטרת ישראל שבכוחה ותפקידה הוא לחקור ולדרוש בנושאים שכאלה.

לאידך גיסא, גם בהנחה שכל קשריו של התובע עם הנערים הם לטובה ולברכה להם ולקהילתם, כפי שנבחר בסעיף הבא, אין מקום לחיוב ממון. על כן, לא מוטל על בית הדין להכריע בסוגיה זו.

י. פגיעת התובע בשמו הטוב של הנתבע

התובע הודה בכך שטעה במכתבו הפוגע, והתנצל על כך בפני בית הדין. בפגיעות מסוג זה לא נהוג לחייב פיצוי כספי, עם זאת, בהכרעת הדין להלן יידרש התובע להתנצל במסגרת דומה לזו בה פגע בנתבע.

יא. חיוב ממון בנדון דידן

קבענו, שהתנהגותו של הנתבע הייתה אסורה. למרות זאת, לדעת בית הדין, אין זה נכון בנדון דידן לבית הדין לחייב ממון. נחזור ונציין, שאין מדובר כאן על נזק ממוני, בו החיוב הוא מעיקר הדין. אלא כפי שהבהרנו לעיל, הטלת החיוב נתונה לשיקול דעת בית הדין. לדעת בית הדין, במקרה זה יש לחייב התנצלות פומבית אך אין מקום לחיוב ממון וזאת מחמת מספר שיקולים:

- א. בדבריו הפוגעים של הנתבע לא נאמר במפורש שהתובע עושה מעשי איסור. למרות שברור שמילים אלו רומזות לאותם מעשים, ההבנה הפשוטה היא, שהנתבע התכוון להכלים פניו של הנתבע ואולי אף להעלות חשדות נגדו, אך לאור סגנון הדברים – אין בסיס לפרשנות כאילו הנתבע יודע דברים קונקרטיים חמורים על הנתבע והוא מבקש לפרסם אותם בציבור.
- הדבר שונה מהעלאת החשד שבדברי המהרש"ל. שכן, שם מדובר על אישה שהייתה חשודה בדבר – דהיינו שהיה עליה קול שעברה עבירה במקום פלוני. אך כאן לפי הבנת בית הדין, אין בדבר משום הטלת חשד אמיתי, אלא ביוש בדבר שיש בו איסור.
- ג. גם התובע, פעל שלא כדין, בפרסום המכתב כנגד הנתבע.

ג. את הנזק שנגרם לצדדים ניתן לתקן באופן עיקרי על ידי פרסום הבהרה והתנצלות. מכיוון שחלק גדול מהאפשרות לחייב קשור למיגדר מילתא, דומה שיש בבושה לנתבע של עמידה בפני בית הדין כנתבע, החלטת בית הדין שניתנה בפני הצדדים (שלא כדרכנו) שיש דופי בהתנהגותו, ותליית מכתב התנצלות בבית הכנסת, משום הרתעה מספקת לו ולאחרים.

לאור האמור, אנו לא רואים מקום לחיוב ממון במקרה זה את מי מהצדדים.

ב. חובת ההתנצלות וההבהרה

הנתבע בדבריו, רמז למעשי איסור, וזאת ללא ביסוס. בבית הדין הנתבע הודה שהדברים נאמרו ללא ביסוס עובדתי. הוסכם, שאילו היה חשד אמיתי, יש לבררו בדרכים אחרות. יתר על כן, הנתבע טען שהשומעים – חברי בית הכנסת – לא ראו באמור הטלת חשד איסור. לדעת בית הדין ניסוח הדברים כן רומזים לחשד, על כן על הנתבע להבהיר את תוכן דבריו כפי שהוא הבין אותם וכפי שלטענתו התכוון.

חובת ההבהרה וההתנצלות, מחויבת מסברא, וגם בהלכה מצאנו שחייבו חכמים את המבייש להתנצל (ראה ים של שלמה, בבא קמא ח, מט).

חשוב לציין, שאנו רואים הבחנה מהותית, בין הפגיעה של הנתבע בתובע – שהיא חמורה ביותר, לבין הפגיעה של התובע בנתבע, אותה יש לדון בצורה מתונה, וזאת בלא תלות בשם הטוב שיש לכל אחד מן הצדדים. מבחינת תוכנו, הפגם שתלה התובע בנתבע אינו דומה בחומרתו לפגם החמור שביקש הנתבע לייחס לתובע, וכמו כן, הדברים של התובע נעשו במהלך מאמץ להגן על שמו הטוב. הבדלים אלה באו לידי ביטוי בפסק הדין.

התנצלות [הנתבע]

על הנתבע לפרסם בבית הכנסת בכתב את הדברים הבאים. עליו לחתום על הפרסום בחתימת ידו.

הבהרה והתנצלות:

לכל מאן דבעי.
באסיפת חברים שהתקיימה בחודש חשוון תשס"ח, אמרתי משפט ממנו השתמע שאני מייחס למר [התובע] התנהגות אסורה.
אני רוצה להבהיר שהדברים לא התבססו על מידע כלשהו לגבי התנהגות אסורה.
חילוקי דעות ביני לבינו אינם מצדיקים ביושו ברבים ובוודאי בתחום רגיש.
אני מתנצל שדיברתי בצורה לא אחראית ובאופן שבייש את מר [התובע] ברבים ואני מבקש את סליחתו על כך.

[הנתבע]

באחריותו של הנתבע לדאוג לכך שהמודעה תישאר מפורסמת על גבי לוח המודעות, במשך 14 יום, ואם היא תוסר על ידי מאן דהו, עליו לחזור ולתלות מודעה חלופית זהה.

התנצלות מר [התובע]:

התובע יפרסם את הנוסח הבא. עליו לחתום על הפרסום בחתימת ידו:

הבהרה והתנצלות

בסוף חודש חשוון פרסמתי מכתב ממנו עלה שמר [הנתבע] סרב להגיע לדין תורה בו תבעתי אותו על פגיעה בשמי הטוב. התברר שמר [הנתבע] שלח מכתב קודם לקיום הדיון, שהוא מבקש לקיים את הדיון בבית דין אחר של תורה.
אני מתנצל, שמיהרתי לפרסם את דבר אי הגיעו לדין בבית הדין הראשון.

[התובע]

התובע יפרסם הודעה זו, במשך שבת אחת, במקביל לשבוע השני בו תפורסם הודעת ההתנצלות על ידי הנתבע.

החלטה:

1. על הנתבע לפרסם מודעת הבהרה והתנצלות כמפורט בפסק הדין, סעיף יב. עליו להתחיל לפרסם את ההודעה תוך 7 ימים ממתן פסק הדין.
2. באם הנתבע לא יקיים את חובתו שבסעיף לעיל, הוא עלול לשלם לתובע עד סך של 1,500 ₪, כפי שייקבע על ידי בית הדין.
3. נטל הראיה לקיום פסק הדין – הוא על הנתבע.
4. על התובע לפרסם את ההתנצלות כמפורט בפסק הדין, סעיף יד.
5. אין צו להוצאות.

הרב סיני לוי

הרב דניאל מן, אב"ד

הרב עופר לבנת